

Авраменко О. Б. Компетентносный подход при изучении технических дисциплин в профессиональной подготовке будущих учителей.

В статье раскрываются теоретические аспекты развития и формирования профессиональных компетенций выпускников вузов, особенности компетентного подхода в профессиональной подготовке будущих учителей образовательной области "Технология".

Ключевые слова: профессиональные компетенции, техника, технология, образовательная область "Технология".

Avramenko O. B. Competence approach at study of technical discipline in training of the future teachers.

The theoretical aspects of the development open in article and shaping professional competency graduate of high school graduates, particularities of the competence approach in training of the future teachers of the educational area "Technology".

Keywords: professional competencies, technic, technology, educational area "Technology".

УДК 377.1

Андрощук І. В.

ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ В КОНТЕКСТІ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

В статті розглянуто значення педагогічної взаємодії в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх вчителів технологій. Висвітлено важливість залучення майбутніх педагогів до педагогічної взаємодії в процесі їх професійної підготовки. Зосереджено увагу на умовах ефективної організації педагогічної взаємодії. Визначено вимоги до професійної підготовки вчителів технологій з метою подальшої організації ними конструктивної педагогічної взаємодії.

Ключові слова: педагогічна взаємодія, вчитель технологій, професійна підготовка.

Кардинальні зміни, що відбуваються в освітній галузі "Технологія", висувають високі вимоги до особистісних та професійних якостей майбутнього вчителя технологій. Крім високого рівня технологічної культури, широкої технічної ерудиції, технічного світогляду, активності, креативності він має вміти організувати в навчальному процесі конструктивну педагогічну взаємодію на суб'єкт-суб'єктній основі. Це дозволить уникнути конфліктних ситуацій в їх педагогічній діяльності, організувати конструктивну співпрацю з іншими учасниками навчально-виховного процесу. Цілком очевидно, що зазначені якості та уміння мають ґрунтуватися на глибокій професійній компетентності вчителя та власному досвіді студента під час його включення до педагогічної взаємодії в процесі професійної підготовки.

Володіння студентами вищих педагогічних навчальних закладів продуктивними способами педагогічної взаємодії виступає однією з найважливіших проблем у професійній підготовці майбутніх учителів. Розв'язання цієї проблеми ставить якісно нові вимоги до педагогічної взаємодії педагога з іншими суб'єктами навчально-виховного процесу та процесу його професійної підготовки загалом.

Питання вдосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів технологій досліджували О. Білоблочкий, В. Дідух, Р. Захарченко, Ю. Кирильчук, О. Коберник, Г. Левченко, В. Сидоренко, Г. Терещук, Д. Тхоржевський та ін.

Ідеї організації конструктивної педагогічної взаємодії у навчально-виховному процесі розкрито у працях відомих українських педагогів Г. Ващенка, А. Макаренка, В. Сухомлинського. У контексті навчального співробітництва цю проблему досліджують Х. Лійметс, В. Ляудіс, А. Маркова, О. Петровський, Д. Фельдштейн. Теоретичні аспекти соціальної та освітньої взаємодії обґрунтовано в дослідженнях провідних науковців у галузі педагогічної психології – Ш. Амонашвілі, Л. Виготського, Д. Ельконіна, О. Леонтьєва.

Психологічні аспекти міжособистісної взаємодії як полісистеми розглянуто у працях Г. Андреевої, О. Бодальова, Л. Велитченко, А. Добровича, М. Кагана, В. Куніциної, Б. Ломова, Є. Мелібруди. Психологія діалогу висвітлена у працях Г. Балл, М. Бахтіна, А. Брушлінського, І. Васильєва, Г. Кучинського, Л. Радзіховського. Міжособистісний характер стосунків і комунікації розглядався у працях Б. Ананьєва, І. Андреева, Л. Божовича, О. Киричука, Я. Коломінського, В. М'ясищева, М. Обозова, Л. Руденко та ін.

Однак, на сьогодні залишається не достатньо вивчено педагогічну взаємодію, як один із показників якісної підготовки вчителів та вимоги до професійної підготовки вчителів технологій.

Метою статті є обґрунтування значення педагогічної взаємодії для якісної підготовки вчителів технологій та визначення вимог до їх професійної підготовки.

Під час вивчення науково-педагогічної літератури та досвіду роботи вчителів освітньої галузі "Технології" ми виявили, що теоретико-методична та практична підготовка, якою оволодіває молодий фахівець у вищому навчальному закладі, є недостатньо розробленою та практично доцільною. Вона не спрямована на підготовку студентів до конструктивної педагогічної взаємодії у його професійній діяльності.

Під конструктивним видом педагогічного взаємодії розуміємо взаємодію, яка не тільки забезпечує цілісність, необхідну для повноцінної реалізації системи професійної підготовки майбутніх вчителів, але й створює умови для їх подальшого розвитку, оптимальної адаптації до динамічного середовища. Саме конструктивна взаємодія зорієнтована на довгострокове співробітництво, кооперацію, співтворчість.

В умовах демократизації вищої освіти актуальним є розвиток ставлення суб'єктів навчального процесу один до одного як цінності. Це передбачає визнання права кожного партнера на вияв власної самобутності, особистісних поглядів і позиції [3, с. 53]. Тому професійну підготовку майбутніх вчителів технологій необхідно вибудовувати на співпраці суб'єктів навчального процесу, налагодженні й підтримці рівноправних стосунків, прийнятті й розумінні кожного, організації діалогу. Лише той вчитель, становлення якого відбувалося на засадах гуманізму, творчої взаємодії, індивідуалізації, здатний перенести ці ідеї у свою професійну діяльність. А це є одним із критеріїв якісної підготовки майбутнього фахівця.

Функції педагога виявляються у стимулюванні учнів до оволодіння необхідним рівнем самостійності у здійсненні власних висновків, формулюванні власної думки, здійсненні життєвих, професійних виборів, прийнятті важливих рішень, досягненні поставлених цілей [9, с. 167]. Однак, не будучи наділеним відповідним рівнем самостійності вчитель не зможе стимулювати цю самостійність у своїх учнів, не зможе ефективно забезпечити взаємодію учасників навчально-виховного процесу. Саме самостійність, яка не виключає можливості творчої співпраці з викладачем, сприятиме формуванню у студента вміння приймати самостійні рішення і нести за них відповідальність; не допускати виникнення конфліктних ситуацій у навчальному процесі. Це важливо враховувати в процесі підготовки майбутніх педагогів, так як цілком очевидно що особливості діяльності вчителя технологій вимагають від нього оперативного прийняття рішень під час практичної роботи учнів.

На думку Г. Дегтярьової [1], якісна підготовка майбутніх педагогів, орієнтована на реалізацію педагогічної взаємодії в професійній діяльності залежить від наступних психологічних чинників: усвідомлення педагогом дидактичних і психологічних труднощів професійної діяльності; сформованості культури педагогічної взаємодії; створення сприятливого навчально-виховного середовища; професійної взаємодії педагогів і психологів у навчальному закладі.

Однак відмітимо, що існують певні об'єктивні і суб'єктивні фактори, які дослідники пов'язують з психологічними труднощами педагогічної діяльності. Зокрема, Н. Кузьміна виділила чотири групи основних причин труднощів педагогічної діяльності: 1) об'єктивні, які безпосередньо пов'язані з професійною діяльністю і не залежать від учителя; 2) об'єктивні – пов'язані з умовами життя і побуту самих педагогів; 3) суб'єктивно-об'єктивні, що приховані в самому вчителеві (недостатність досвіду, професійної підготовки та ін.); 4) суб'єктивні – випадковість вибору педагогічної професії, слабкість волі й

характеру [4].

Деякі дослідники в педагогічній діяльності виділяють такі проблеми як: складність подолання педагогічних стереотипів, проблема психологічної підготовки та самореалізації. Також сфера професійної педагогічної діяльності, на думку педагога, є сферою подолання безлічі протиріч. Зазначимо, що у наукових дослідженнях виділяють такі основні протиріччя між: динамікою професійних завдань і внутрішньою готовністю викладача до їх здійснення; динамікою освітньої політики і прагненням займати чітку і послідовну позицію; особистою потребою в творчій самореалізації і можливістю її задоволення.

Підвищенні вимоги у професійній діяльності вчителя ставляться до самоконтролю, здатності оперативно керувати своїм мисленням, емоціями, поведінкою, спілкуванням, стосунками з учнями, їхніми батьками, колегами. Ці проблеми властиві усім представникам педагогічної професії.

Спробуємо виділити специфічні психологічні труднощі педагогічної діяльності безпосередньо вчителя технологій. На нашу думку, до них можна віднести: низький соціальний статус порівняно з іншими вчителями-предметниками, стереотипи щодо особистості вчителя трудового навчання; психологічний тиск щодо виконання завдань, які не входять до його посадових обов'язків. Крім психологічних, яскраво простежується низка дидактичних труднощів: відсутність матеріально-технічної бази, навчально-методичного забезпечення, відношення учнів та їх батьків до уроків трудового навчання, як чогось неважливого. Це все в комплексі не створює передумов для залучення вчителів технологій до педагогічної взаємодії.

Подоланню труднощів професійної діяльності вчителем технологій сприятиме його активна співпраця з психологом та підвищення соціального статусу вчителя трудового навчання. Крім цього, врахування цих аспектів в процесі їх підготовки дозволить психологічно позитивно налаштувати майбутніх педагогів, зорієнтувати на конструктивну взаємодію, як важливу умову забезпечення ефективності їх професійної діяльності.

Для якісної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання недостатньо включати їх у міжособистісну взаємодію, необхідно формувати культуру педагогічної взаємодії. Культура взаємодії перш за все виявляється у стилі спілкування; емоційній атмосфері, яка панує на уроці, вміння вести діалог з кожним учнем, толерантно співіснувати у певному соціумі.

Відмітимо однакостайність з В. Філіпповим, який відмічає, що педагогічна взаємодія з підлітками, які вступили у нову соціальну роль, матиме більш результативний вплив і забезпечить достатній рівень їх соціального становлення, якщо в основу навчально-виховного процесу буде покладено суб'єкт-суб'єктна взаємодія з врахуванням особливостей особистості підлітка, а соціалізуючий процес буде спрямований на одночасне оволодіння досвідом взаємодії з іншими людьми і цей процес матиме практично-орієнтований характер [8].

Безумовно неможна педагогічну взаємодію розглядати окремо від соціалізації особистості. Відмітимо взаємообумовленість цих процесів. Хоч, як відмічають дослідники, сила соціального спрямування залежить не лише від педагогічної взаємодії, а й від тих ідей та ідеалу, які пропонуються особистості. Враховуючи це, під час професійної підготовки вчителів технологій, потрібно пам'ятати, що спрямованість виховної взаємодії дає позитивний результат лише у тій діяльності студентів, в якості якої можливий конкретний прояв ними своєї позиції, своїх смаків, свого варіанту взаємодії. Маючи змогу реалізувати себе, як особистість, майбутній педагог стає повноправним суб'єктом взаємодії. При цьому важливою є можливість самореалізації.

На думку Т. Равчиної, суб'єктні характеристики студента виявляються у навчальному процесі внаслідок усвідомлення власного ставлення до інших, а також самого себе у стосунках з іншими, завдяки чому він формує самооцінку [6, с. 3-16]. Саме у міжособистісній взаємодії з педагогами, іншими студентами особистість має змогу самовиражатися, самореалізуватися й саморозвиватися. [2, с. 165]. Для майбутнього педагога залучення до різних форм міжособистісної взаємодії важливо з позиції набуття досвіду.

Як зазначають науковці, сутність особистості виявляється у її вчинках, поведінці,

стосунках з іншими у процесі діяльності. Тому під час взаємодії педагога з колегами, з учнями, їх батьками розкриваються в повній мірі його особистісні характеристики, рівень культури.

В процесі підготовки майбутнього фахівця однією з важливих умов залучення до педагогічної взаємодії є реалізація суб'єкт-суб'єктного характеру спілкування. Це забезпечує переорієнтацію навчально-професійного спілкування на творчу діяльність, тобто достатньо напружену спільну творчу діяльність з досягнення нових результатів, набуття нових знань, пізнання правил, моделей діяльності і відносин, станів особистості.

Для підготовки та організації педагогічної взаємодії варто також дотримуватись концепції "свободи навчання", яку висунув американський учений К. Роджерс. Згідно цієї концепції зміст предмета сприймається кожною особистістю крізь призму "безпосереднього його ставлення до власних турбот, інтересів і мети" [7]. Це положення цілком узгоджується з нашим підходом, відповідно до якого ми розглядаємо особистий досвід суб'єкта в педагогічній взаємодії, як необхідну умову для його професійної реалізації і успішної педагогічної діяльності.

Враховуючи що конструктивна педагогічна взаємодія має існувати у рамках гуманістичної освіти, цікавою для нас є позиція Ч. Ратбоун, який виділяє шість головних аспектів, що відіграють функціональну роль "дидактичних координат" при організації педагогічної взаємодії. До них відносяться: 1) значущість "активного навчання" і надбання учнями безпосереднього і цінного для них пізнавального досвіду; 2) "персоналізовані знання", як єдино значущий продукт навчання; 3) спрямованість на засвоєння учнями навчально-пізнавальної діяльності, враховуючи їхні індивідуальні потреби як умову розвитку самостійності, уміння спиратися на власні сили; 4) роль вчителя як "джерела пізнань"; 5) атмосфера відвертості і взаємної довіри на заняттях; 6) усвідомлення педагогом невід'ємного права учнів на турботу і увагу.

Створення сприятливої, комфортної атмосфери стосунків між учасниками педагогічного процесу, встановлення між ними багатоаспектної, глибокої комунікації є умовою оптимального особистісного і професійного розвитку майбутнього фахівця та, на думку Г. Дегтярьової, одна з важливих умов початкового етапу організації педагогічної взаємодії [1]. Комфортність у педагогічній взаємодії забезпечується міжособистісним сприйняттям суб'єктів педагогічного процесу.

Атмосфера педагогічної взаємодії залежить також від зовнішніх умов навчального процесу, які є сприятливими для суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача й студента. Такими умовами є: відсутність просторових бар'єрів, що ускладнюють взаємодію, і забезпечення просторової рівноправної позиції учасників взаємодії [6].

Для якісної професійної підготовки майбутніх вчителів технологій та формування їх готовності до подальшої педагогічної взаємодії у майбутній діяльності важливим є включення студентів в навчально-пізнавальну діяльність. Це дозволить не лише розширити кругозір, ерудицію, а й формувати підтримувати бесіду на різні теми, тобто стати цікавим співрозмовником.

Таким чином вміння майбутнього викладача організувати та управляти педагогічною взаємодією є своєрідним індикатором якості його професійної підготовки. Однак для належного її здійснення необхідно враховувати ряд факторів та дотримуватися певних вимог.

Висновки з цього дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

Враховуючи особливості організації педагогічної взаємодії підготовка майбутніх вчителів технологій має здійснюватися з врахуванням наступних вимог: активне включення студентів в навчально-пізнавальну діяльність; стимулювання самостійності в процесі вирішення навчальних завдань; особистісна інтерпретації наукової інформації, нових фактів на підставі набутого досвіду, власних спостережень; збагачення досвіду включення у конструктивну взаємодію між учасниками навчально-виховного процесу; тісна співпраця викладача і студента на суб'єкт-суб'єктній основі; створення атмосфери взаємоповаги, взаємодовіри між суб'єктами навчально-виховного процесу.

Перспективним для подальшого дослідження вбачаємо аналіз видів та технологій педагогічної взаємодії в процесі підготовки педагогів.

Використана література :

1. Дегтярьова Г. Педагогічна взаємодія у контексті якісної професійної підготовки фахівців у ПТНЗ / Г. Дегтярьова // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2013 – № 4. – С. 64-74.
2. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учеб. пособие / И. А. Зимняя. – Ростов Н/Д : Феникс, 1997. – 480 с.
3. Корнеева Е. Н. Субъектная регуляция образовательного взаимодействия : монография / Е. Н. Корнеева ; Яросл. гос. пед. ун-т им. К. Д. Ушинского. – Ярославль : Изд-во ЯГПУ, 2007. – 156 с.
4. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. / Н. В. Кузьмина. – М. : Высшая школа. – 1990. – 119 с.
5. Помиткіна Л. Взаємодія педагогів і шкільних психологів у навчально-виховному процесі. – [Електронний ресурс] / Л. Помиткіна. – Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=6&n=71&c=1663>, с. 10-11
6. Равчина Т. В. Організація взаємодії студентів з освітнім середовищем у вищій школі / Т. В. Равчина // Вісник Львівського університету. – Серія педагогічна. – Вип. 19. – 2005. – С. 3-16.
7. Роджерс К. К науке о личности / К. Роджерс // История психологии XX век / под редакцией П. Я. Гальперина, А. Н. Ждан. – М. : Академический проект, 2003. – С. 685-714.
8. Филиппов В. М. Модернизация российского образования / В. М. Филиппов // Педагогика. – 2004. – № 3. – С. 3-11.
9. Хребина С. В. Организационная психология образования: феноменология и концепция развития : диссертация ... доктора психологических наук : 19.00.01 / Хребина Светлана Владимировна ; [Место защиты: Науч.-образоват. центр РАО]. – Сочи, 2007. – 377 с.

References :

1. Dehtiarova H. Pedagogichna vzaiemodiia u konteksti yakisnoi profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv u PTNZ / H. Dehtiarova // Pedagogika i psikhologhiia profesiinoi osvity. – 2013 – № 4. – S. 64-74.
2. Zimnyaya I. A. Pedagogicheskaya psikhologiya : ucheb. posobie / I. A. Zimnyaya. – Rostov N/D : Feniks, 1997. – 480 s.
3. Korneeva Ye. N. Subektnaya regulyatsiya obrazovatel'nogo vzaimodeystviya : monografiya / Ye. N. Korneeva ; Yarosl. gos. ped. un-t im. K. D. Ushinskogo. – Yaroslavl : Izd-vo YaGPU, 2007. – 156 s.
4. Kuzmina N. V. Professionalizm lichnosti prepodavatelya i mastera proizvodstvennogo obucheniya / N. V. Kuzmina. – M. : Vysshaya shkola. – 1990. – 119 s.
5. Pomytkina L. Vzaiemodiia pedagogiv i shkilnykh psikhologiv u navchalno-vykhovnomu protsesi. – [Elektronnyi resurs] / L. Pomytkina. – Rezhym dostupu : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=6&n=71&c=1663>, s. 10-11
6. Ravchyna T. V. Orhanizatsiia vzaiemodii studentiv z osvitim seredovyshchem u vyshchii shkoli / T. V. Ravchyna // Visnyk Lvivskoho universytetu. – Seriiia pedagogichna. – Vyp. 19. – 2005. – S. 3-16.
7. Rodzhers K. K nauke o lichnosti / K. Rodzhers // Istoriya psikhologii XX vek / pod redaktsiye P. Ya. Galperina, A. N. Zhdan. – M. : Akademicheskii proekt, 2003. – S. 685-714.
8. Filippov V. M. Modernizatsiya rossiyskogo obrazovaniya / V. M. Filippov // Pedagogika. – 2004. – № 3. – S. 3-11.
9. Khrebina S. V. Organizatsionnaya psikhologiya obrazovaniya: fenomenologiya i kontseptsiya razvitiya : dissertatsiya ... doktora psikhologicheskikh nauk : 19.00.01 / Khrebina Svetlana Vladimirovna ; [Mesto zashchity: Nauch.-obrazovat. tsentr RAO]. – Sochi, 2007. – 377 s.

Андрощук И. В. Педагогическое взаимодействие в контексте качественной подготовки будущих учителей технологий.

В статье раскрыто значение педагогического взаимодействия в процессе обеспечения качественной подготовки будущих учителей технологий. Освещена важность привлечения будущих педагогов к педагогическому взаимодействию в процессе их профессиональной подготовки. Сосредоточено внимание на условиях эффективной организации педагогического взаимодействия. Определены требования к профессиональной подготовке учителей технологий с целью дальнейшей организации ими конструктивного педагогического взаимодействия.

Ключевые слова: педагогическое взаимодействие, учитель технологий, профессиональная подготовка.

Androschuk I. V. Pedagogical cooperation in the context of high-quality preparation of future teachers of technologies.

The article deals with significance of pedagogical interaction in the process of providing sufficient training of future Technology teachers. The importance of involvement of future teachers in pedagogical interaction in the process of their professional training is highlighted. Conditions of effective organization of pedagogical interaction are focused on. Requirements for professional training of Technology teachers with the view to their subsequent organizing of constructive pedagogical interaction are defined.

Keywords: teacher interaction, teacher technology training.

УДК 377(477)''19/20''

Бєлікова М. В., Стешенко В. В.

Д. О. ТХОРЖЕВСЬКИЙ ПРО МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

В статті показано, що в якості методологічних основ трудового навчання Д. Тхоржевський вбачав психолого-педагогічну теорію гармонійного розвитку особистості та психологічні теорії діяльності й перенесення знань і вмінь; ґрунтовні принципи трудового навчання (політехнічну освіту, поєднання навчання з продуктивною працею, профорієнтаційну роботу та формування в учнів творчого ставлення до праці), а також відповідні їм функції, які визначили змістові лінії освітньої галузі "Технології" й самого навчального предмета (ознайомлення учнів із навколишнім середовищем, з людською діяльністю, формування в них якостей особистості відповідно до вимог суспільства, забезпечення розвитку здібностей).

Ключові слова: методологічні основи трудового навчання, трудове навчання, Д. О. Тхоржевський.

Новий технологічний етап науково-технічного прогресу встановлює пріоритет способу над результатом діяльності з урахуванням її творчих, економічних, екологічних, психологічних, естетичних та інших факторів, наслідків. Тому кожній людині необхідно бути здатною комплексно підходити до оцінки результатів праці, вибору способів, як матеріальних так і інтелектуальних засобів, своєї діяльності з маси альтернативних варіантів.

В процесі трудового навчання, в сучасних умовах, відбувається формування технологічно освіченої особистості, підготовленої до самостійного життя і активної перетворювальної діяльності в умовах сучасного високотехнологічного, інформаційного суспільства для реалізації творчого потенціалу учнів. Вивчення педагогічної спадщини Дмитра Олександровича Тхоржевського, який досліджував ряд дидактичних проблем, дає нам можливість ґрунтовно дослідити методологічні основи трудового навчання учнів загальноосвітньої школи.

Проблематика, пов'язана з пошуком нових шляхів у визначенні методологічних основ трудового навчання в педагогічній спадщині Д. Тхоржевського все більше привертає увагу дослідників. Важливими для вирішення означеної проблеми є дослідження Я. Бобилевої, О. Коберника, В. Мадзігона, В. Сидоренка, В. Стешенка та інших учених. Але в їх роботах не було зроблено аналізу методологічних основ, які вчений закладав у основу трудового навчання. Це й обумовило постановку мети статті.

Формування цілей статті. Розкрити основні положення педагогічної спадщини Д. О. Тхоржевського з питання методологічних основ трудового навчання.

Предмет "Трудове навчання" Д. Тхоржевський розглядав як один із основних предметів загальноосвітньої підготовки учнів. При визначенні його змісту вчений виходив з таких загальноосвітніх завдань школи: ознайомлення учнів з навколишнім середовищем і людською діяльністю; формування якостей особистості учнів відповідно до вимог суспільства; забезпечення індивідуального підходу до учнів для розвитку їх здібностей [2, с. 29].